

Nr 22.

Ankom till riksdagens kansli den 24 april 1919 kl. $\frac{1}{2}$ 1 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 17 mom. 1 riksdagsordningen.

Närvarande: herrar Larsson i Västerås, Clason, Hellberg*, Bellinder, Mannheimer, Olof Olsson, von Geijer, von Mentzer, von Zweigbergk, greve Alexander Hamilton, Gustaf Gustafsson, Hallén, Räf, Zander, Jansson i Edsbäcken*, Leander, Hansson i Gårda, Norman, Persson i Tofta och Nilsson i Antnäs*.

* Ej närvarande vid utlåtandets behandling.

Till konstitutionsutskottets handläggning hava båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 374, däri Kungl. Maj:t till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt följande

Förslag

till

ändrad lydelse av § 17 mom. 1 riksdagsordningen.

§ 17.

1. Val till riksdagsmän i andra kammaren verkställas året näst före början av de fyra år, för vilka valen gälla, å den dag, under september månad, som i vallagen sägs.

Departement-
schefen.

Till stöd för detta förslag har chefen för justitiedepartementet efter gemensam beredning med chefen för civildepartementet, enligt det vid propositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementets ärenden den 21 mars 1919, anfört följande:

»I en till innevarande riksdag avlåten proposition (nr 121) har Kungl. Maj:t för riksdagen framlagt förslag till lag om ändrad lydelse av vissa delar av förordningen om landsting, gående bland annat ut på att sammanföra landstingsvalen till en och samma dag. Propositionen föranledes av riksdagens skrivelse den 19 juni 1918 (nr 454) med anhållan, att Kungl. Maj:t tacktes föranstalta om utredning av frågan om införande av en för hela landet gemensam valdag på hösten, alternerande för valen till andra kammaren och landstingsmannavalen. Till vinnande av det i nämnda riksdagsskrivelse uttalade syftemål hemställer jag om framläggande inför riksdagen av förslag därom, att jämväl valen till andra kammaren enligt § 17 riksdagsordningen, d. ä. de *ordinarie* allmänna valen, skola för de år, då valen äga rum, förläggas till samma dag, som chefen för civildepartementet föreslagit för valen till landstingen.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att den slutliga behandlingen av det från år 1917 års riksdag vilande grundlagsförslaget angående fyra-årig valperiod för andra kammaren vid 1918 års lagtima riksdag, med hänsyn till sammanhanget mellan de båda frågorna, uppskjutits i avvaktan på proposition i sistnämnda syfte.

I den nyssnämnda på föredragning av chefen för civildepartementet framlagda propositionen nr 121 föreslås den tredje söndagen i september månad såsom gemensam valdag för de alternerande valen till andra kammaren och till landstingen. De motiv, som till stöd för detta förslag av chefen för civildepartementet förebragts, gälla i tillämpliga delar lika väl för de förra valen som för de senare. Det torde därför vara tillfyllest att för motiveringen hänvisa till det protokoll över civilärenden den 21 februari 1919, som är bilagt omförmälda proposition.

Emellertid framställer sig, då fråga är om gemensam valdag för andra kammaren, jämväl det spörsmålet, huru skall förfaras, när Konungen med *upplösande* av kammaren förordnar om nya val till densamma i hela riket. Frågan har icke tidigare i detta sammanhang berörts, men bör tydligen upptagas till besvarande. Möjligen kan ifrågasättas att för detta fall låta de tidigare bestämmelserna fortfarande äga bestånd. Å andra sidan kan det emellertid icke förnekas, att fastställandet av en gemensam valdag även vid upplösningsval skulle i åtskilliga avseenden befrämja den reda och stadga i valförhållandena, som vid dessa val lika väl som vid *ordinarie* val är önskvärd. Jag stannar därför vid att föreslå såsom regelmässigt

tillvägagångssätt, att Konungen efter upplösning av andra kammaren har att till gemensam dag för val över hela riket utsätta en sön- eller helgdag.

Enligt vad chefen för civildepartementet föreslår, skall för vissa fall beredas möjlighet till undantag från det allmänna stadgandet om viss bestämd valdag. Samma skäl, som härför anföras med hänsyn till landstingsmannavalen, föreligga även beträffande valen till andra kammaren. Sålunda bör, jämväl vad beträffar dessa, åt städernas magistrater medgivnas befogenhet att utsätta valet till att äga rum å lördagen (resp. söckendagen) närmast före den gemensamma valdagen. För landstingsmannavalen föreslås vidare, att, då förhållandena onekligen i undantagsfall kunna vara sådana, att å en viss ort verkliga olägenheter kunna vara förknippade med valens hållande å den lagstadgade tiden, kommunalstämma eller stadsfullmäktige, respektive allmän rådstuga må kunna med två tredjedelars majoritet besluta utsättande av annan dag under valmånaden. Såsom en motsvarighet härtill torde för de ordinarie andrakammarvalen böra stadgas, att, där synnerliga skäl föreligga, Kungl. Maj:t må för viss valkrets utsätta annan valdag under september månad än den för riket i övrigt gällande. Ett sådant stadgande överensstämmer dessutom med vad av konstitutionsutskottet vid 1918 års lagtima riksdag föreslagits. Vid upplösningsval borde Kungl. Maj:t likaledes kunna i de avsedda undantagsfallen förordna annan valdag än den för riket i gemen av Kungl. Maj:t fastställda.

Det synes mig uppenbart, att en ändring av grundlag måste anses vara av nöden för genomförandet av föreskriften om gemensam valdag vid valen till riksdagens andra kammare. Det vore nämligen att inlägga en alldeles ny betydelse i 17 § 1 mom. riksdagsordningen, därest man förmenade att, med bibehållande av denna paragraf oförändrad, genom en ändring blott i vallagen reformen i fråga skulle kunna åvägabringas. Jag föreslår därför en sådan omformulering av sagda grundlagsparagraf, som uttryckligen är inriktad på den nya anordningen.

Att giva stadgandena angående själva den bestämda dagen för de samtida riksdagsmannavalen grundlags karaktär, torde emellertid icke vara lämpligt. Därmed skulle nämligen, ifall erfarenheten gäve vid handen, att olägenheter i ett eller annat avseende vore förenade med tillämpningen av dessa hittills oprövade stadganden, erforderliga ändringar i dem försvåras. Jag föreslår sålunda, att i riksdagsordningen § 17 mom. 1 införas endast en hänvisning till vallagens stadganden i ifrågavarande avseende. De ändringar i vallagen, som för syftemålets uppnående äro nödiga, torde lämpligen böra införas i lagens 42 §.

Därest riksdagen till vilande antager förslaget till förändring av nämnda

grundlagsparagraf samt efter närmast följande nya allmänna val till andra kammaren slutgiltigt bifaller detsamma, ävensom antager förslaget till förändring av 42 § i vallagen, kan bestämmelsen om den gemensamma valdagen, vad andra kammaren beträffar, komma i tillämpning vid de därpå följande allmänna valen. Såsom av chefen för civildepartementet i det vid propositionen angående landstingsvalen fogade yttrandet omnämnes, skulle den första tillämpningen å landstingsmannavalen infalla år 1922, medan ordinarie andrakammarval komme att i fortsättningen alternera med landstingsmannavalen under år med jämn slutsiffra».

Till propositionen var fogad denna bilaga:

Förslag

till

lag om ändring av 42 § i lagen om val till riksdagen
den 26 maj 1909 (nr 36).

Häriigenom förordnas, att 42 § i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 skall erhålla följande ändrade lydelse:

42 §.

1. Val i hela riket till andra kammaren förrättas, då valen ske på grund av 17 § 1 mom. riksdagsordningen, å tredje söndagen i september månad samt i fall, som i 36 § 1 mom. riksdagsordningen avses, å den sön- eller helgdag, som av Konungen bestämmes.

I stad må dock, därest magistraten eller, i fråga om val enligt 36 § 1 mom. riksdagsordningen, Konungen på magistratens hemställan så förordnar, valen förrättas å den söckendag, vilken infaller närmast före sön- eller helgdag, som ovan sagts.

Då synnerliga skäl därtill äro, må Konungen förordna, att val till andra kammaren för viss valkrets skall förrättas å annan dag än i första stycket sägs, dock att val på grund av 17 § 1 mom. riksdagsordningen alltid skola utsättas till dag under september månad.

2. Valförrättare vare på landet valnämnden; i stad, som utgör ett valdistrikt, magistraten och i annan stad de deputerade, som i 71 § här nedan avses.

Denna lag träder i kraft den dag, då riksdagens beslut, varigenom riksdagen bifallit Konungens förslag till ändrad lydelse av § 17 mom. 1 riksdagsordningen, varder i grundlagsenlig ordning hos Konungen anmält.

I sitt utlåtande nr 21 har konstitutionsutskottet tillstyrkt de ändringar i förordningen om landsting, som betingas av införande av en för riksdagsmänna- och landstingsmännaval gemensam valdag å hösten. I anslutning härtill får utskottet likaledes tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse av § 17 mom. 1 riksdagsordningen. På grund av dess nära samband med det vilande förslaget till ändring i grundlagarna i syfte att utsträcka mandatperioden för andra kammarens ledamöter till fyra år, torde förslaget om ändring av § 17 mom. 1 riksdagsordningen emellertid kunna antagas endast under förutsättning av att detta förslag även vinner riksdagens bifall.

I samband med det definitiva antagandet av sistnämnda ändring bör jämväl, såsom i den kungl. propositionen förutsattes, antagas ändrad lydelse av bestämmelser i lagen om val till riksdagen.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att riksdagen, med godkännande av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition och under förutsättning att det såsom vilande antagna förslaget till ändrad lydelse av §§ 103 och 108 regeringsformen, samt § 13, § 14 mom. 2, § 15 mom. 1 och 4, § 17 mom. 1 och 2, § 21, § 69 och § 70 riksdagsordningen, så ock till övergångsstadganden i regeringsformen och riksdagsordningen, varder slutgiltigt av statsmakterna antaget, ville såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag

till

ändrad lydelse av § 17 mom. 1 riksdagsordningen.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

§ 17.

1. Val till riksdagsmän i andra kammaren verkställas under september månad året näst före början av de tre år, för vilka valen gälla.

§ 17.

1. Val till riksdagsmän i andra kammaren verkställas året näst före början av de *fyra* år, för vilka valen gälla, *å den dag*, under september månad, *som i vallagen sägs*.

Ann. Jämlikt ovan omförmälda vilande grundlagsförslag skulle § 17 mom. 1 riksdagsordningen erhålla följande lydelse:

Val till riksdagsmän i andra kammaren verkställas under september månad året näst före början av de *fyra* år, för vilka valen gälla.

Stockholm den 14 april 1919.

På konstitutionsutskottets vägnar:

VIKTOR LARSSON.

Reservationer:

1:o) av herr *Larsson* i Västerås, med vilken herrar *Olof Olsson, Hallén, Zander* och *Hansson* i Gårda instämt, som anført:

I likhet med Kungl. Maj:t anser jag önskvärt, att valen till andra kammaren äga rum på en gemensam dag. Men då även kvinnorna inom den närmaste tiden torde komma att erhålla valrätt till andra kammaren och de valberättigades antal därigenom skulle fördubblas, kunna svårigheter tänkas uppstå med en begränsning för valets förrättande till en enda dag. Det torde nämligen icke vara alldeles givet, att möjligheten till distriktsindelning kan bli tillräcklig för undanrödjande av dessa svårigheter.

Jag anser därför, att stadgandena i grundlagen icke böra lägga hinder i vägen för att, om så skulle befinnas nödvändigt, genom ändring i vallagen utsträcka valförrättningen till exempelvis två på varandra följande dagar.

På dessa grunder anser jag, att stadgandet om att valen skola äga rum på *en* gemensam dag liksom stadgandena om *vilken* dag valen skola äga rum icke böra givas grundlags karaktär utan införas i vallagen.

Jag kan sålunda icke biträda den av Kungl. Maj:t föreslagna ändringen i 17 § 1 mom. riksdagsordningen, varigenom en eventuellt erforderlig anpassning i fråga om valens förrättande skulle försvåras. Icke heller kan jag finna, att en hänvisning till vallagen i detta sammanhang är av behovet påkallad, då den hänvisning, som återfinnes i 18 § riksdagsordningen, härför torde vara tillräcklig.

Den i och för sig önskvärda reformen rörande valen till landstingen och andra kammaren kan och bör sålunda enligt min mening genomföras,

utan att de av Kungl. Maj:t föreslagna ändringarna i grundlagen företagas.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställes,
att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke må
av riksdagen bifallas.

2:o) av herr *Räf*, som i huvudsak instämt i ovanstående.
